
Variatie in bomenlanen goed voor weerbaarheid

De Wilde Laan

We zijn gewend aan lanen met bomen van één soort, op gelijke afstand en van dezelfde leeftijd. Maar het kan ook anders. Variatie in soort, afstand en leeftijd biedt allerlei voordelen. Met het concept De Wilde Laan kunt u met dit gegeven aan de slag.

Door de essentaksterfte verdwijnen er tienduizenden essen uit ons landschap. Niet alleen hele bossen moeten gekapt worden, maar ook knotessen, essenhakhout, solitaire bomen en lanen. Laatstgenoemde zijn extra kwetsbaar voor ziekten en plagen. Ze bestaan immers maar uit één soort, vaak zelfs één selectie, allemaal even oud en ze staan dicht op elkaar. Als er één boom aangetast wordt, volgt de rest meestal vanzelf. Niet alleen bij de es gaat het zo, maar ook andere laanboomsoorten lopen hetzelfde risico.

▲ 'Spontane laan' onder Leuvenheim bij Brummen. (foto: Robbert Bouman)

Maar waarom moet een laan per se uit alleen maar bomen van één soort bestaan, op exact gelijke afstand en van dezelfde leeftijd? Als er een monumentale laan gewenst is, bijvoorbeeld in een historische setting, dan is zo'n aanpak uiteraard te verkiezen, maar daarvan is lang niet altijd sprake. We kennen inmiddels een grote diversiteit aan wegtypen: snelwegen, provinciale wegen, rondwegen, plattelandswegen, en de nodige soorten en maten

binnen de bebouwde kom. Ondanks die grote verscheidenheid bestaat de wegbeplanting overwegend uit de traditionele, (monumentale) laan. Uit traditie, niet omdat het logisch afgeleid kan worden uit het type weg, het wegprofiel of passend is in het omringende landschap. Een grotere diversiteit aan laantypen

pen kan dan ook bijdragen aan een betere afstemming van beplanting, weg en landschap. Nieuwe vormen zullen ook aan moeten sluiten bij eigentijdse algemene ontwikkelingen rond inrichting en beheer van stedelijke en landschappelijke beplantingen zoals ecologie, duurzaamheid en participatie. In de tuin- en landschapsarchitectuur is een ecologische benadering gemeengoed geworden, maar bij de laan hebben ontwerpers er tot nu toe geen draai aan kunnen geven.

Variëren

Hoe kan het anders zonder het beeld van een laan prijs te geven? Dat laatste willen we bereiken door uit te gaan van bomen, geplant in een rechte lijn parallel aan de weg. Vervolgens laten we de overige karakteristieken van de traditionele laan los: eensoortig, gelijke afstand en even oud. Daarmee gaan we variëren, allereerst bij de aanleg met afstand en boomsoort. Bijvoorbeeld de afstand tussen de 2 en 7 meter. Afhankelijk van grondsoort en standplaats zou het ook iets meer of minder kunnen zijn. Ook de boomsoortkeuze is natuurlijk afhankelijk van de standplaats, de omgeving en het landschap. Het basissortiment zou kunnen bestaan uit traditionele laanbomen als eik, beuk, linde, esdoorn en berk. Per laan kan dit rijtje aangevuld of aangepast worden.

Laten we op basis van deze uitgangspunten als voorbeeld uitwerken: een laan langs een plattelandsweg in het dekzandlandschap. De berm is voldoende breed voor een robuuste laan. De bodem bestaat uit redelijk vruchtbare zandgrond en het grondwater is voor de bomen bereikbaar. We maken gebruik van eerder genoemd basissortiment: inlandse eik, beuk, berk, esdoorn en linde.

Kiezen met dobbelstenen

Dit kun je als landschapsarchitect gaan invullen: eerst een eik, dan op 5 meter een beuk, na 3 meter een linde, etc. Je krijgt dan al gauw een persoonlijke inkleuring en dat zou de laan herkenbaar maken: een typische 'Piet Vormvast'-laan. Dat is niet de bedoeling. Daarom kiezen we voor het toeval. Gewoon door te gokken. Daarvoor neem je een dobbelsteen. In de eerste ronde bepalen we hiermee de afstanden. De 1 vervalt omdat die afstand wel erg krap is. En de 6 staat voor 7 meter om iets meer variatie te krijgen.

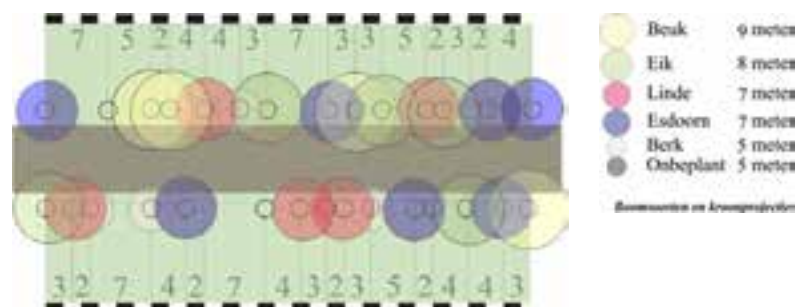
In de tweede ronde kiezen we de boomsoorten. Omdat we maar vijf boomsoorten gebruiken en een dobbelsteen zes cijfers telt houden we één cijfer over. Daar kun je verschillend mee omgaan, bijvoorbeeld door een cijfer te negeren, een gat te laten vallen of een boomsoort twee cijfers toe te kennen.

Uiteraard kan een ontwerper deze werkwijze toepassen, maar iedereen zou mee kunnen doen. Heel participatief dus. De inbreng hoeft niet beperkt te blijven tot plantafstand en soortkeuze. Ook over andere aspecten mag meegedacht en meegepraat worden. Dat de betrokken burger een belangrijke rol kan spelen bij de invulling van de 'Wilde Laan' wil niet zeggen dat de deskundige landschapsarchitect buiten spel staat. Allereerst is het aan hem om te beoordelen of de gekozen locatie er geschikt voor is. En welke randvoorwaarden eventueel gesteld moeten worden. Bijvoorbeeld vanuit het omringende landschap. Is transparantie belangrijk? Moet rekening gehouden worden met zichtlijnen en doorkijkjes? Ook verkeersveiligheid is uiteraard een aandachtspunt. Het bepalen van te hanteren afstanden en de boomsoortkeuzes zijn eveneens aspecten die professionele inbreng vragen.

De tekeningen bij dit artikel laten zien hoe een Wilde Laan eruit kan zien. Vooralsnog is het een laan van gelijke leeftijd. Maar door tussentijdse kap zullen er geleidelijk aan ook verschillen in leeftijd ontstaan. Uiteraard is er, afhankelijk van de soort, ook verschil in bijvoorbeeld hoogte, kroonomvang en stamdikte.

Voor- en nadelen

Wat zijn nu de voor- en nadelen van deze methode ten opzichte van de traditionele? Een mogelijk nadeel ►

Schematische weergaven van een mogelijke Wilde Laan.

---

is dat er geen strakke, monumentale laan ontstaat. Voordelen zijn:

- Het is ecologisch waardevoller door meer boomsoorten en op den duur meer variatie in leeftijd. Door het kleinschalig beheer blijft de biotoop intact. Veel soorten insecten leven op één of enkele specifieke plant- en boomsoorten, zogenaamde waardplanten (denk aan de eikenprocessierups en het wilgenhaantje). Een laan die uit meer boomsoorten bestaat is daarom aantrekkelijk voor een groter aantal insectensoorten dan een laan bestaande uit één soort. En daar profiteren insecten etende vogels weer van. Een vergelijkbare relatie is er ten aanzien van paddenstoelen.
- De laan hoeft niet meer in één keer verjongd te worden. Bomen kunnen individueel of in groepjes vervangen worden.
- De aanpak leent zich voor burgerparticipatie. Iedereen kan dobbelen.
- Het is minder gevoelig voor ziekten en plagen.
- Als een aftakelende laan vervangen wordt door een Wilde Laan hoeven niet alle bomen gekapt te worden. Gezonde bomen kunnen blijven staan.

De Wilde Laan hoeft niet meer **in één keer verjongd** te worden.

Toepassingen

Indien monumentaliteit gevraagd wordt, komt dit laantype uiteraard niet in aanmerking. Als dat niet het geval is, kan dit type wel overwogen worden. Het is in principe breed inzetbaar: in het landelijk gebied in beginsel langs vrijwel alle voorkomende categorieën zoals snelwegen, provinciale en gemeentelijke wegen. Afhankelijk van onder meer landschappelijke context en wegprofiel. In het bijzonder in en in de omgeving van bos- en natuurgebieden is dit laantype toepasselijk. In de stedelijke sfeer is de toepassing beperkter. Als een gemeente zich wil profileren met ecologisch groen komen hoofdontsluitingswegen in aanmerking, in combinatie met natuurvriendelijke bermen. Ook wegen in en naar ecologische parken en

onder andere natuurbegraafplaatsen lenen zich voor de Wilde Laan. En bijvoorbeeld schaduwbeplanting op niet te krappe parkeerplaatsen. In beide sferen verdient een afgewogen structurele benadering de voorkeur. Bijvoorbeeld in gemeentelijke landschapsbeleidsplannen of groenstructuurplannen. Maar voor een experiment hoef je daar natuurlijk niet op te wachten.

Traditionele lanen zijn er in meerdere uitvoeringen. De meest voorkomende is éénrijig en tweezijdig. Maar ook tweerijig en tweezijdig kom je geregeld tegen. In het bijzonder bij smalle bermen of een asymmetrisch wegprofiel kan nog gekozen worden voor éénrijig en éénzijdig. Als overwogen wordt om een bestaande laan om te vormen tot of te vervangen door een wilde komt de éénrijige laan, zowel één- als tweezijdig, het meest in aanmerking. De tweerijige laan is zo monumentaal dat verwildering er teveel afbreuk aan doet.

Ten slotte: de Wilde Laan is ook thematisch toe te passen. Bijvoorbeeld een fruitlaan met appel, peer, kers, walnoot en tamme kastanje. Ook hier kun je burgers de soortkeuze laten bepalen door dobbelen of het aangeven van voorkeuren. Heb je die, dan kunnen de afstanden natuurlijk niet willekeurig zijn. Die dient bepaald te worden door de omvang in volgroeide staat van de betreffende soort. Om die te bepalen heb je een deskundige nodig. Maatwerk dus, geen standaard oplossing. Ook daarin onderscheidt de Wilde Laan zich van de traditionele. ●

Henk Rampen is landscapecoloog en onder meer voormalig lid en voorzitter van de jury van de Entente Florale.

Met medewerking van Robbert Bouman.

De bedenkers van dit concept stellen het op prijs geïnformeerd te worden over initiatieven met betrekking tot de Wilde Laan.

Niet om zich ermee te bemoeien, maar om overzicht te houden, ervaringen te kunnen uitwisselen, het concept bij te stellen, etc.

U kunt daartoe mailen naar zichtas@xs4all.nl.